

JOHN OSBORNE

miłość i GNIEW

LOOK BACK IN ANGER

JOHN OSBORNE

miłość i GNIEW

LOOK BACK IN ANGER

Przekład:

Wacława Komarnicka
i Krystyna Tarnowska

Reżyseria JAN BUCHWALD

Scenografia MARIA I ANDRZEJ ALBINOWIE

Asystent reżysera JAKUB ULEWICZ

Inspicjent MAREK ŚWIĄTEK

Sufler JOANNA ZMYŚLONA

IM. WOJCIECHA BOGUSŁAWSKIEGO W KAŁISZU

Dyrektor naczelny i artystyczny

JAN BUCHWALD

Wicedyrektor

JERZY BIENIEWSKI

Premiera w lutym 1995 roku

O B S A D A

J I M M Y P O R T E R
D A R I U S Z K O R D E K / G O Ś C I N N I E /

C L I F F L E W I S
J A K U B U L E W I C Z

A L I S O N P O R T E R
A G N I E S Z K A D Z I Ę C I E L S K A

H E L E N A C H A R L E S
M O N I K A S Z A L A T Y

P U Ł K O W N I K R E D F E R N
W A R S Z O S Ł A W K M I T A

S O L O N A T R A B C E
L E S Z E K W O L N I A K

GNIIEW PODSZYTY MIŁOŚCIĄ

Jeżeli utwór dramatyczny nie porusza,
nie zajmuje się sprawami żywych,
prawdziwych ludzi -
nie znajdzie sobie miejsca
na żadnej scenie.

John Osborne

Jimmy Porter, młody inteligent wiodący nie satysfakcjonujące życie zawodowe i rodzinne, stał się dla teatru tym, kim dla hollywoodzkiego kina bohaterowie grani przez Jamesa Deana. Legendą. Zbuntowany przedstawiciel pokolenia lat pięćdziesiątych, które nie umiało odnaleźć się w świecie upadających autorytetów, tłumiącego uczucia przyziemnego pragmatyzmu i coraz

większej rozpiętości między ideałami a życiem, wnosił na scenę - będącą przecież tego życia zwierciadłem - nie ujętą w konwencjonalne formy emocjonalność, spontaniczność, zaskakujący mieszczańską widownię sposób bycia i potoczny, a nawet wulgarny język.

Gniew Jimmy'ego Portera, jego agresja czy nawet okrucieństwo wobec najbliższych - żony, przyjaciela - jednych oburzały, innych zmuszały do refleksji nad przyczynami tak gwałtownego wybuchu niezadowolenia ze świata "kształtowanego przecież przez r a c j o n a l n e mechanizmy interesu, obłudy i pieniądza". Dlaczego ten "źle wychowany człowiek z dobrego domu" takiej rzeczywistości zaakceptować nie chciał? Dlaczego taką formę przybrał jego młodzieńczy bunt znany przecież każdemu pokoleniu? "Jeśli ktoś odczuwa gniew - pisał Osborne - to wspaniale, bo to znaczy, że się p r z e j m u j e". Gniew nie jest przejawem głupoty czy świadomej destrukcji. Gniew wynika z bezsilności wobec zła, z poczucia bezsensu zachowywania marnotrawionych przez konwencjonalność norm obyczajowych wartości, z tłumionego napięcia emocjonalnego, które w agresji właśnie znajduje ujście, gdy wszystkie inne sposoby komunikacji ze światem zawiodły.

W londyńskiej prapremierze "Miłości i gniewu" John Osborne sam wystąpił w roli Jimmy'ego Portera. Młody gniewny autor zagrał młodego gniewnego bohatera, czyli siebie. Jak pisze jeden z recenzentów: "Echo eksplozji, jaka nastąpiła tej wiosennej nocy w teatrze, wciąż jeszcze niesie się po kularach światowej kultury". I niesie się będzie długo, bo kolejne pokolenia stają przed problemami Jimmy'ego, Alison, Cliffa i Heleny, problemami relacji wzajemnych i relacji ze światem, wciąż burzonych przez gniew i odbudowanych przez miłość.

W przedmowie do książkowego wydania dramatu, już po wielkich sukcesach scenicznych, Osborne wyraził nadzieję, że w postaciach bohaterów udało mu się utrwalić cząstkę prawdy, jakiś wycinek rzeczywistości. Nie sądził chyba jednak, że aż tak długo zachowa on swą aktualność.

NEKROLOG

PIERWSZY "MŁODY GNIEWNY"

JOHN OSBORNE

1 9 2 9 - 1 9 9 4

8 maja - Osborne napisał: "to szczególna, niezapomniana data w moim kalendarzu - dzień wielkich wydarzeń". To dzień urodzin ukochanego ojca pisarza, którego przedwczesna śmierć odcisnęła głębokie piętno na życiu młodego Johna. 8 maja 1956 roku odbyła się w Londynie premiera sztuki Osborne'a "Miłość i gniew" /Look Back in Anger/ - wstrząs sejsmiczny jaki wywołała zdawał się sygnalizować narodziny nowego prądu, a tym samym śmierć ówczesnie panujących teatralnych dobrych manier. John Gielgud, znamienity przedstawiciel starej szkoły, powiedział: "Kiedy zobaczyłem "Miłość i gniew", pomyślałem, że oto nadszedł nowy czas". /.../

Dla Osborne'a scena była klatką, w środku której miota się bohater "Miłości i gniewu" Jimmy Porter. Bestia z trucizną na szponach, wytwór sadystycznej, patetycznej, zaborczej, niestabnącej wściekłości-wściekłości na świat w ogóle oraz na kobiety w szczególności, zwłaszcza zaś

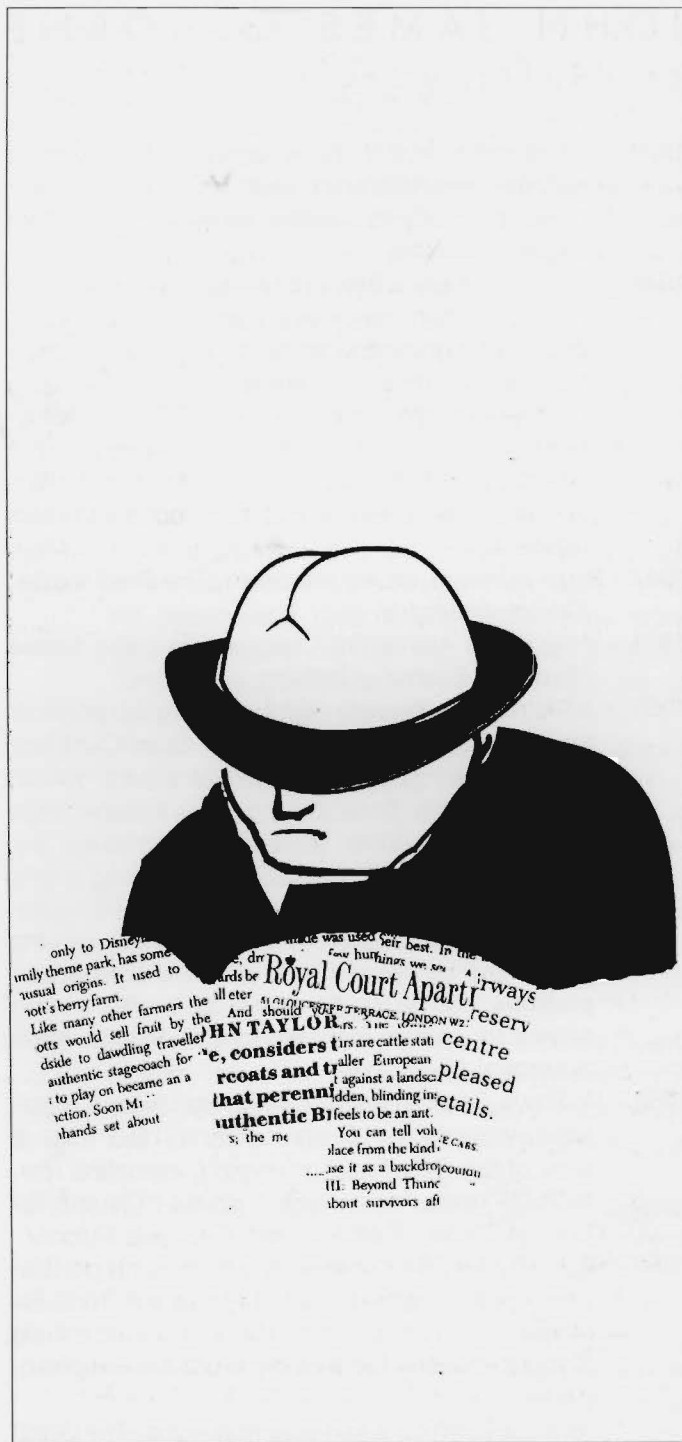
na swoją żonę Alison. Wrzące w nim emocje mogą spowodować u Alison wybuchy płaczu, sprowokować do rzucenia w niego gorącym żelazkiem lub trzaśnięcia drzwiami i wyjścia. Mimo tego Jimmy nadal postrzega siebie jako bohatera byronicznego, ostatniego prawego romantyka. Nikt nie jest zdolny do tak intensywnych przeżyć, nikt tak gwałtownie nie odczuwa zdrady i upokorzenia. Wchodzi w relacje międzyludzkie tylko poprzez inwektywy, którymi ich obrzuca. Desperacko więc potrzebuje Alison, zarówno jako swojej ofiary jak i publiczności.

Jak wiele pierwszych utworów, "Miłość i gniew" jest sztuką wspomnień - autoportretem artysty jako młodego gniewnego człowieka. Bolesny obraz śmierci ojca Osborne'a przywołany jest w scenie śmierci ukochanej osoby, obserwowanej przez głównego bohatera. Kpiny Jimmy'ego pod adresem wywyższających się krewnych, są zemstą Osborne'a na matce, barmance Nellie Beatrice. Madeline, ostatnia miłość, z tęsknoty do której usycha Jimmy, wzorowana jest na życiu Stelli Linden, objazdowej aktorki, która jako pierwsza zachęciła Osborne'a do pisania. W wieku 21 lat Osborne poślubił aktorkę Pamelę Lane, którą to przy pomocy niewielkiej ilości różu oraz drobnej charakteryzacji przemienił w Alison. Skopiował jej stoicyzm, pogodzenie się z cierpieniem, jej podejrzliwych krewnych, a nawet jej pożegnalny list do ukochanego Johna, napisany w chwili kiedy miała go już absolutnie dosyć.

Pamela była pierwszą z pięciu żon Osborne'a, wśród których znalazły się aktorka Mary Ure /prawdziwa Alison w "Miłości i gniewie"/ oraz pisarka Penelope Gilliat. Wszystkie, poza ostatnim, małżeństwa były gorzkim melodramatem. Swojej trzeciej żonie, aktorce Jill Bennett, nadał przydomek Adolf, za jej "pospolite i piskliwe" zachowania. Osborne napisał, że na scenie brzmiała jak: "szczeniak z kawałkiem papieru toaletowego w pysku" i nie ukrywał radości z faktu, że popełniła samobójstwo./.../

Fragmety tekstu "The First Angry Man" Richarda Corlissa opublikowanego po śmierci Johna Osborne'a w angielskim czasopiśmie "Time" 9 stycznia 1995 roku.

tłumaczenie: Katarzyna Natkowska

JOHN JAMES OSBORNE

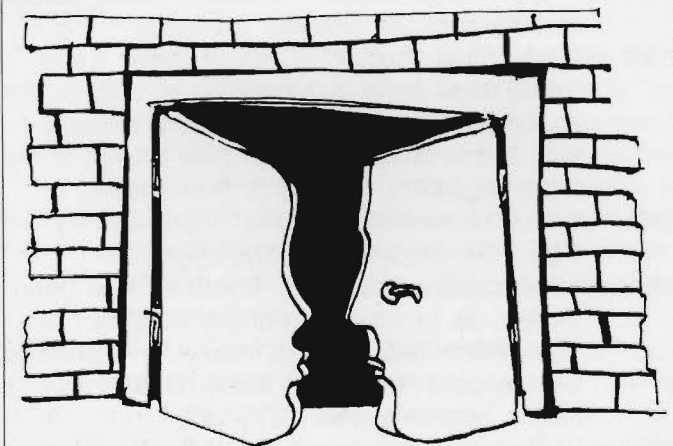
KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI

- 1929 - 12 grudnia urodził się w Londynie w skromnej rodzinie mieszczańskiej. Jego ojciec był tzw. "komercyjnym artystą", matka barmanką. Wcześniej został osierocony.
- 1945 - Zostaje usunięty z Belmont College, gdzie pobierał naukę za uderzenie w twarz dyrektora. Wykształcenie jego ograniczyło się do nie ukończonej szkoły średniej w hrabstwie Devon. Przez krótki czas pracuje jako dziennikarz w periodykach przemysłowych. Jest także nauczycielem domowym. Przez osiem lat pracuje jako aktor w jednym z prowincjonalnych zespołów teatralnych, jest asystentem reżysera.
- 1947 - Píše pierwszą sztukę wierszem "The Devil Inside" /Diabeł wewnątrz/.
- 1955 - Wspólnie z Anthony'm Creightonem pisze sztukę "Personal Enemy" /Osobisty wróg/.
- 1956 - 27-letniemu wówczas aktorowi rozgłos przynosi wystawiona 8 maja przez English State Company w londyńskim Royal Court Theatre sztuka "Miłość i gniew" /Look Back in Anger/, a bohater tego utworu, Jimmy Porter, staje się synonimiczną postacią "młodego gniewnego" /"angry young men"/.
- 1957 - Píše sztukę "Music Hall" /The Entertainer/ wystawioną w Royal Court Theatre, w której główną rolę zagrał Laurence Olivier, a której polska prapremiera odbyła się 26 lipca 1958 roku w warszawskim Teatrze Współczesnym. Sztukę wyreżyserował Erwin Axer.
- 1958 - W Royal Court Theatre zostaje wystawiona, napisana wspólnie z A.Creightonem w 1953 roku /a więc przed "Miłością i gniewem"/, zaliczana również do nurtu "gniewnego", sztuka "Epitaph for George Dillon" /Epitafium dla George'a Dillona/.
- 1959 - Nigel Kneale pisze scenariusz do filmu na podstawie "Miłości i gniewu". Film reżyseruje Tony Richardson, a w rolę Jimmy'ego Portera wcielił się Richard Burton. Ekranizację spotkało niepowodzenie.
- Powstaje satyryczna komedia muzyczna "The World of Paul Slickey" /Świat Pawła Slickeya/, która nie została dobrze przyjęta i szybko zeszyła z afisza.
- 1960 - Telewizja BBC emituje sztukę telewizyjną "A Subject of Scandal and Concern" /Przedmiot skandalu i niepokoju/.
- 1961 - Swoje odkrycie - model "młodego gniewnego" przenosi na materię historyczną, pisząc sztukę "Luter" /Luther/, której prapremiera odbyła się w Nottingham. W roli tytułowej wybił się młody aktor Albert Finney, reżyserem był Tony Richardson.
- 1962 - Wystawia "Plays for England" /Sztuki dla Anglii/ - dwie jednoaktówki: "The Blood of the Bamburgers" /Krew Bambergów/ i "Under Plain Cover" /Pod zwykłą przykrywką/.
- 1963 - Píše scenariusz do filmu w reżyserii T.Richardsona "Tom Jones" według powieści Henry Fieldinga.
- 1964 - Powstaje sztuka "Nie do obrony" /Inadmissible Evidence/, którą w Polsce po raz pierwszy wystawił warszawski Teatr Współczesny, a w której głośną kreacją zapisał się Tadeusz Łomnicki. Sztuka ta przynosi autorowi sukces równy niemal sukcesowi "Miłości i gniewu".
- 1965 - Royal Court Theatre wystawia nową sztukę "A Patriot for Me" /Patriota dla mnie/.
- 1968 - Píše "Time Present" /Czas obecny/, "Hotel in Amsterdam" /Hotel w Amsterdamzie/, a także jest współscenarzystą wraz z Charlesem Woodem filmu "Szarża lekkiej brygady" /The Charge of the Light Brigade/ w reżyserii T. Richardsona.
- 1975 - Ogłasza błazenadę sceniczną "The End of my Old Cigar" /Koniec mego starego cygara/.
- 1976 - Wydaje rzecz zatytułowaną "Watch It Come Down" /Spójrz, jak to się robi/ o grupie brytyjskich artystów, którzy mieszkają na dworcu i rozprawiają bez końca o miłości, do której nie są zdolni, a którym pozostaje tylko rezygnacja.
- 1982 - Wydaje pierwszą część autobiografii "A Better Class of Person", natomiast w roku 1991 część drugą zatytułowaną "Almost a Gentleman".
- 1992 - Píše ostatnią swoją sztukę "Déjàvu".
- 1994 - Umiera 26 grudnia na zawał serca w szpitalu niedaleko domu w Shropshire, gdzie chory na cukrzycę i nadużywający alkoholu przebywał od ponad tygodnia.

NIKTÓRE INSCENIZACJE POLSKIE "MIŁOŚCI I GNIEWU"

INSCENIZACJA KALISKA SZTUKI OSBORNE'A JEST 15 Z KOLEI,
JAKIEJ DOKONANO NA SCENACH POLSKICH TEATRÓW.
A O T O W A Ż N I E J S Z E Z N I C H:

- 15 października 1957 - prapremiera polska w Teatrze Ateneum w Warszawie. Reżyseria - Zdzisław Tobiasz, scenografia - Zenobiusz Strzelecki, muzyka - Jerzy Kaliński, obsada: Jimmy - Tadeusz Pluciński, Alison - Alfreda Sarnowska, Cliff - Bohdan Ejmont, Helena - Małgorzata Lorentowicz, Pułkownik - Stanisław Libner.
- 16 listopada 1957 - Teatr im. S. Wyspiańskiego w Katowicach: reżyseria - Jerzy Jarocki, scenografia - Jacek Rumiński, opracowanie muzyczne - Jerzy Kiełbiński.
- 20 czerwca 1971 - Stary Teatr im. H. Modrzejewskiej w Krakowie: reżyseria - Jan Maciejowski, scenografia - Lidia Minticz i Jerzy Skarżyński, obsada: Alison - Anna Polony, Helena - Krystyna Mikołajewska, Jimmy - Jan Nowicki, Cliff - Wojciech Pszoniak, Pułkownik - Janusz Sykutera.
- 5 lutego 1973 - Teatr Telewizji: reżyseria - Zygmunt Hübner, scenografia - Xymena Zaniewska, obsada: Jimmy - Roman Wilhelmi, Cliff - Wojciech Pszoniak, Alison - Pola Raksa, Helena - Hanna Okuniewicz, Pułkownik Redfern - Tadeusz Białoszczyński.
- 22 października 1977 - po raz pierwszy na scenie Teatru im. W. Bogusławskiego w Kaliszu: reżyseria - Jan Maciejowski, scenografia - Barbara Zawada, obsada: Jimmy Porter - Jacek Chmielnik, Alison Porter - Joanna Lissner, Cliff Lewis - Marek Jagoda, Helena Charles - Ilona Bartosińska, Pułkownik Redfern - Zbigniew Bartoszek. Na XVIII Kaliskich Spotkaniach Teatralnych w 1978 roku za rolę Alison Porter Joanna Lissner otrzymała nagrodę za debiut oraz nagrodę SPATIF-u dla młodego aktora.
- 4 czerwca 1985 - Teatr Powszechny w Warszawie: reżyseria - Krzysztof Rościszewski, scenografia - Andrzej Markowicz, obsada: Jimmy - Krzysztof Majchrzak, Cliff - Mariusz Benoit, Alison - Joanna Żółkowska, Helena - Małgorzata Pieczyńska, Pułkownik - Jerzy Przybylski.

**Obracamy
najważniejszymi
pieniędzmi
na świecie
- Twoimi pieniędzmi**

WBK
WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY S.A.
62-800 Kalisz, ul. Parczewskiego 9a, tel. 710-31

POLO® S.A

Kalisz

**62-800 Kalisz ul. Złota 71
tel. /062/773-41 fax /062/739-28**

RUNOTEX

SPÓŁKA AKCYJNA

KALISZ. UL. CHOPINA 25. TEL. 59-107, FAX 732-49

Największy producent tkanin dekoracyjnych do mieszkań, stylowych wnętrz, galerii, salonów, teatrów, sal koncertowych. Poleca: aksamity jednobarwne i drukowane, plusze dekoracyjne, żakardowe narzuty, makaty, zastony.

METALPLAST

KALISZ

**62-800 KALISZ
UL. NIECAŁA 6
tel. 720 61 do 6
fax 747 72
zaopatrzenie:
763 56
zbyt: 729 01**

Przedsiębiorstwo Motoryzacyjne
AUTO SERVICE

RONDO

Sp. z o.o.

ul. Podmiejska 22 tel. 310 18, 322 25, 313 33, fax 342 73
ul. Zjazd 13 tel. 743 72, 765 17
62 - 800 KALISZ

Prowadzimy sprzedaż samochodów:

FIAT FL 126 P, Cinquecento, Uno, Tipo, Tempra, Cromia
FSO Polonez Caro 1.5, 1.6, 1.6i, 1.9, 1.4i, Truck

Prowadzimy sprzedaż oryginalnych części
zamiennych do samochodów:

FIAT FSO SKODA

WIELKOPOLSKIE TARTAKI

TARTAK TYBLE

95-420 SOKOLNIKI
tel. Wieruszów /0-647/ 45119
fax /0-647/ 45180

TYBLE

- to drewno dla każdego !

ZAKŁADY METALI LEKKICH "KĘTY" S.A.

ZAPRASZAMY

32-650 KĘTY
ul. Kościuszki 111
tlx 035203
tel. 0381 522-51 do 60
fax 0381 530-93, 0381 530-94

ELEKTRIN

Kalisz, ul. Kanonicka 1, tel. 734-60

ARTYKUŁY ELEKTRYCZNE:

lampy, przewody, żarówki, baterie,
oświetlenie halogenowe, przepływowo
podgrzewacze wody, energoszczędne
źródła światła.

DOM HANDLOWY

TOMIKA

Kalisz, ul. Puławskiego 51

WIĘCEJ NIŻ NAPOJE

Przedsiębiorstwo Wielobranżowe
62-800 Kalisz, ul. Moniuszki 1
tel./fax /062/ 748-20, tel. 760-36

Producent napojów produkowanych ze źródeł wód głębinowych na komponentach zachodnich z dodatkiem naturalnych soków z owoców południowych. Napoje o smakach: Tropical, Orange, Grapefruit, Lemon, Tonic, Cola, Czereśnia, Brzoskwinia; produkowane w opakowaniach typu PET o pojemności: 1,5 l; 0,5 l; 0,33 l oraz
NOWOŚĆ – Woda niegazowana w butelkach o pojemności 2,2 l i w kartonikach 1 litrowych.

Autoryzowany Dealer GM "OPEL" PL 41
Salon Sprzedaży i Obsługi Samochodów
62-800 Kalisz, ul. Poznańska 24
tel./fax /062/ 729-26

To już XXI wiek! Komputerowe urządzenia diagnostyczne produkcji zachodniej powiedzą wszystko o Twoim samochodzie. Stacja Obsługi Samochodów dokona najbardziej skomplikowanych napraw, gwarantując najwyższą i niezawodną jakość usług. Stacja Obsługi służy kierowcom nie tylko Opli, gotowa jest przyjąć zlecenie każdej naprawy. Tu dokonasz przeglądu każdego samochodu do 3,5 t oraz możesz go wyposażyć w dodatkowe urządzenia elektroniczne, zabezpieczające przed kradzieżą, centralne zamki i akcesoria. W Salonie kupisz najnowsze modele Opla: Corsa, Vectra, Omega, Calibra, Frontera oraz Polską Astrę. Nie zawsze w części ekspozycyjnej są wszystkie Ople, ale w Kaliszu można je kupić najszybciej.

WIĘCEJ NIŻ NAPOJE

ZAKŁAD
ENERGETYCZNY
"ZEK S.A." KALISZ
al. Wolności 8
tel. 58-100 fax 58-300

Spółem
Spółdzielczy Dom Handlowy

TĘCZA

NOWY RYNEK 9

AKTORKI UBRAŁA FIRMA

"KAROLINA",

która mieści się w Kaliszu przy ul. Łaziennej 2a,

POLECA

NAJNOWSZE I NAJMODNIEJSZE
MODELE ZNANYCH FIRM POLSKICH.

TEATR POLECA SWOICH PRZYJACIÓŁ

TEATR POLECA SWOICH PRZYJACIÓŁ

Zimna
Coca-Cola
COKE

ZNAKI TOW. ZASTRZ.

Kierownik Impresariatu
MIROŚŁAWA KUDAŚ

Organizacja pracy artystycznej
KARINA GUZIELAK
ANETA JOACHIMKOWSKA

Dział literacki
DARIUSZ KACZMAREK
NATALIA GABRYŚ

Kierownik techniczny
JACEK WANAT

Brygadzysta sceny
JÓZEF KRÓTKIEWICZ

Kierownicy pracowni:
krawieckiej damskiej
JADWIGA KURZAWA
krawieckiej męskiej
HENRYK PIĄTKOWSKI
stolarskiej
JACEK WELKE
fryzjerskiej
WIESŁAWA ANTCZAK

Rekwizytorzy
MACIEJ GÓRNICKI
EDWARD WARDEGA

Elektrycy
JANUSZ SZYCHTA
PRZEMYSŁAW BARTOSZEK

Akustycy
ANDRZEJ DRUŻBIĄK
DARIUSZ ŁUSZKIEWICZ

Malarz-dekorator
JOLANTA PAWŁOWSKA

Kwiaty na premierę dostarcza Gospodarstwo Ogrodnicze Czesława Klimczaka z kwiaciarni "L O T O S" - ul. Śródmiejska 10, tel. 772-35 i Śródmiejska 32, tel. 705-28

Przedprzedaż biletów w kasie Teatru. Kasa czynna codziennie oprócz poniedziałków i niedziel od godz. 9.00 do 13.00 oraz od 18.00 do 19.00 i na jedną godzinę przed rozpoczęciem każdego przedstawienia. Zamówienia na bilety zbiorowe prosimy kierować do Impresariatu - tel. 725-14, 730-47, 8, 9 w. 29

Redakcja programu: Dariusz Kaczmarek
Opracowanie graficzne i ilustracje: Wojciech Stefaniak
Skład i łamanie: Lidia Łyszczak
Wydawca: Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu
Druk: REMA Kalisz, ul. Staszica 43

ZG ZASP
Działu Dokumentacji
Ze zbiorów

